

Guzajevo drugo pismo je mnogo krajše od prvega in brez naslova. Začne popisovati, kako so razpisale oblasti na njegovo glavo 150 gld. Zmerja oblast, ker ga je žigala kot razbojnika, a to on ni, ker se ni nobenega pričala ob cesti in ga oropal. Pravi, da od vseh svetnikov pa do tedaj, ko to piše, je obiskal samo dva ptiča in ju nekoliko oskubil. Oba sta bila še kaj pernata, a ju ni oropal, ampak okradel na tihem. V jutro sta še le spogrešila denarno perje, a tedaj je bil on že v bližini Maribora.

Na Jezercih so ga dolžili, da je napravil »falsch kontrakt«, a ni. Kačerjeva Mica na Jezercih tudi boljšega ni vredna, nego »falsch kontrakt«, ker njena kočja je Guzajeva last in on bi tisto Mico razsekal na drobne kosce radi nezvestobe, ako se kje srečata. Na smrt in dušo se kolne, da ni bil že celih 18 let v fari Dobje in najmanj pa v tistih prekleth Jezercih, katere naj ubije gromska strela. Jezerc ne bo videl nikdar več, nikakor pa si noče oskruniti svojih oči s pogledom na tisto proketo suho Mico, ki mu je tolikanj prisegala zvestobo, a ga je pa v istini po babje prevarila.

Drugo pismo sklepa z željo, da bi rad živel tako dolgo, da bi gledal pred seboj kar celo vojaško kompanijo in bi se poskusil s pravim sovražnikom. Glede poveljevanja se on ne boji nobenega avstrijskega stotnika, še obrsta ne.

To pismo zaključuje žalostinka na uboge kmete, katere dere gosposka z davki in vendar živi ne morejo pod zemljo. Gosposka si redi sama sovražnike in ravno ti jo bodo ugonobili. Sircmak je prisiljen, da krade in vopa. Eni imajo polne mize najboljših jedi; druga reva pa se spravi spat s teščim želodcem.

Drugo pismo konča brez pozdrava.

Tretje pismo je naslovljeno: Dragi vsi moji prijatelji!

Tem svojim dragim prijateljem, katerih je dosti in ki pravijo, da on ni kriv vsega, česar ga dolžijo, pravi in jih zagotavlja, da imajo prav in on jih ljubi, akoravno jih le malo pozna. Tem prijateljem, ki ga prav sodijo, naj rodi zemlja prav obilno, žitno polje ter vinske gorice naj razveseljujejo njihova srca, ker so poštene in veselja ter radosti vredni.

Nato svari, kakor že omenjeno, požigalce pred požigi in tatovom daje ta-le dober nauk: Vse tate prosim, ne kradite pri ubogih ljudeh. Jemljite le takim, ki imajo dovolj, ali pa hudobne jezike. Pridnim, ki tate toliko ne sovražijo, ne kradite, pustite jih pri miru!

V tem pismu zmerja zopet čez duhovščino in ščuje nad njo vse pravoverne tatove in požigalce. Ko si je žil jezo nad »farji«, pa prisega, da je njegov trden sklep: oblasti ga ne bodo dobile v roke živega, branil se bo do zadnje kaplje krvi, saj njegovi sovražniki niso Turki ali Rusi, ampak »Fanghundie«, ki pa nimajo pasjih nosov. On se še upa bivati na Štajerskem celih 10 let, a ga ne bodo dobili.

Naštevva, kje vse se zadržuje dnevno, a ga ne morejo zvohati, ker so tako neumni, da se jim celo lahko sedi na njihovih petelinovih klobukih.

Nato omenja čenče o skrivanju pod ženskim krili in preide na opis prave ljubezni dekleta do fanta. Svari fante pred zapeljivimi obljubami deklet in jim navaja kot sva-silen vzgled pred ženskim medom samega sebe, ker ga je tako bridko prevarila gromska baburica.

Kljub razočaranju v ljubezni pa je vendar le naletel na žensko rožico. Žal mu je samo, da ni našel v tem velikem svetovnem vrtu te rožice že pred 20 leti. Ona ga kratkoočasi v žalostnih in veselih urah. Vredna je zlata in draga kamenja. Med milijon deklet in takega, kot jo ima sedaj ravno on. Pri pogledu na to zvesto ljubico ga pa žalosti zavest, da je kljub ljubezni vendar le nesrečen, ker se ne sme gibati po svetu pošteno in prosto po svoji volji. Prva Guzajeva stopinja na pogubonosno pot je bila nezvestoba deklin, druga pa njegovi sovražniki, ki so ga primorali v tolovajstva. Sovražnikov ne bo pozabil. Skodo jim je želel in skodo jim dela.

Eni pravijo o njem, da je dobrega srca, gorje onemu, ki se mu zameri. Guzaj ljubi samo dobre prijatelje in te-ti naj ostanejo srečni — poguba pa vsem sovražnikom!

Ob koncu tega pisma pa postane pesniško navdahan in opisuje sporledansko ustajanje narave iz zimskega spanja.

Kljub zimi se je on v tem žalostnem času prav dobro zabaval v prijetni družbi in čital časnike ter zvedel marsikaj novega.

Tretje pismo sklepa z že omenjenima dvema kiticama na svojo ljubico, ki jo celo imenuje brezo na svetopisemskem Libanonu.

Tretje pismo je podpisano z njegovim polnim imenom: Franc Guzaj, skrivalec — a ne pa razbojnik.

Četrto — nemško in zadnje pismo.

Guzajevo četrto pismo je zopet brez naslova in iz njega zrcali Guzaj kot boljševiski modrijan. Svoje modrovanje skuša zaviti v nekako pesniško obliko. Pismo je pisano v zelo lepi ter pravilni nemščini in nam je dokaz, da je Guzaj marsikaj čital in tako v prostih urah rad v modrijanski obliki pesnil. To pismo kaže tudi nekako celoto brez skakanja od ene misli do druge in radi tega ga hočem podati čitateljem v skoro dobesedni prestavi. Pismo se glasi takole:

»V nepreglednem svetovnem prostoru se giblje naša zemlja. Jaz hočem napraviti samo nekak pregled in drugo prezreti.

V srcu živalstva je marsikaj žalostnega upeljanega. Od človeka, ki stoji na najvišji stopinji, do najmanjšega črva v prahu — med obema vladata zavist in maščevalnost. Vendar kažejo živali ljubezen do živali enake vrste, največja žival maščevalnosti je — človek. Po naukih prednikov je človek izsolan ter izobražen, da mora biti najbolj surova žival — on uničuje vse — črve v prahu in tudi svoje soljudi.

Enako pravico ima vse na zemeljski obli, a žalibog je to že davno izginito in veliko živalskih ljudi je že pozabilo, kaj da so.

Ljudje čutijo verigo suženjstva, a vendar ne vejo, kdo je temu vzrok. Tožijo radi velikih davkov in drugih plačil, tako, da že ni mogoče več životariiti in se pogrezajo počasi smrti nasproti.

Le ozrmo se okrog po zemlji; našli bomo povsod žalost ter boleost.

Sprejeta ter ustvarjena oblast vsiljuje na krut način nižjemu ter ubogemu ljudstvu suženjsko verigo, mu izsesava kri, nekako uničena životari uboga stvar in čaka na smrtni zamahljaj.

Kakor ne prizanaša kosce nobeni cvetlici, nobena roparska ptica ne tiču pevcu in ne izpusti več najbolj pisanega tička, ako ga drži enkrat v svojih krempljih, tako ima tudi umetno narejena in prisvojena oblast svoje »Fanghund« (žandarje). Ti žandarji se klatijo noč in dan okrog in kjer je le količkaj mogoče, se polastijo uboge žrtve, seve, v imenu postave ter pravice.

Tako dolgo, dokler sta izginita ljubezen ter pravica — ti dve sestri in se ne bosta vrnili — gorje — gorjel — ubogemu — zapuščenemu ljudstvu . . .

Okrog razposlani žandarji so veliko bolj kruti nego kosce, ki pokosi lepe cvetlice, kajti cvetlice so neobčutljive. So pa tudi cvetlice, ki imajo občutljivost, veliko žalostneje torej, ker so izpostavljene maščevalnosti . . . O, ko bi bilo človeško srce neobčutljivo!

Žandarji ne poznajo usmiljenja. Oni uničujejo cele družine in pahnejo toliko nedolžnih žrtev radi hudobnih jezikov in sramote ter uboštvo. Tisočkrat slabši je večkrat žandar nego pa ona žrtev, katero žene pred sodišče ter jo pahne v ječo.

Kosce uniči cvetlico s koso, ona ovne ter usahne in pozabljena je; cvetlice srčne občutljivosti pa so prodane v ječi počasnemu ginevanju — nobenemu ni prizanešeno, ne otroku v materinem telesu, ne onemu v materinem naročju. Matere prisilijo iz otroške postelje, da mora koj prvi dan po porodu v ječo, večkrat čisto po nedolžnem zastopnj so vse njihove prošnje, vse njihove solze. O ti nesrečna človeška zalega z neusmiljenim ter neprizanesljivim srcem!

Strela iz neba bi morala ubiti koj prvi dan po porodu takega otroka, ki hoče postati v poznejšem življenju sovražnik sočloveka.

Vzamimo kot primer solnce. Solnce ne stori nikomur nič žalega. Vsakemu dobrohotno dovoljuje dnevno svetlobo, katere se vsakdo veseli, a ti človek — črv zemlje pa moraš biti tako krut!

Poglejmo nekoliko žrtve, ki morajo zapuščene ječati po ječah, zaničevane od vsakogar. Žandarmi nobenemu ne prizanašajo, ki postane njihova žrtev, a kljub temu sedi tudi veliko žandarmov po ječah, ki so bili poprej največji sovražniki človeštva. Starega, že odslovljenega »Fanghunda« ujame zopet mlajši ter ga pelje v kletko. Le poglejte po jetniščinah, našli in videli boste tamkaj več nego dovolj žandarmov-in še celo oficirjev. Tako je in tako se spreminja svet v najboljši smeri.

Toplo solnce naj otemni in naj uniči vse od najmanjšega do največjega!

Guzaj I. r.

Podal sem tokrat za Božič čitateljem »Gospodarja« nekaj bolj suhoparen pregled Guzajevega življenja in duševnega delovanja z namenom, da javnost površno seznanim s tolovajskim značajem človeka, ki še vedno živi med nezadovoljnim narodom kot nekaj posebnega in tajinstveno črnobnega.

Prihodnje leto bom v podlistkih zabeležil še marsikatero bolj smešno iz Guzajevega življenja in delovanja.

Januš Golčec:

Strah v vrbovem štoru.

Na zagorski strani preko Sotle na Buršičevem travniku in v katarinski fari stoji še najbrž danes ogromna vrba. Debela je bila, ko sem jo še jaz ogledoval s štajerske strani, kakor kak slavonski hrast, a storasta in je imela močno debele veje, je že menda ni nikdo obsekoval v mladosti. Kedo in kedaj je bila usajena, ni vedel nikdo od najstarejših povedati. Vrba je stala pred kakimi 50 leti na križpotu, a pozneje so ljudje postavili pešpot precej daleč od nje in to iz strahu.

Govorilo se je in gotovo še danes gre ta glas po Zagorju, da pri tej vrbi straši ponoči, stoka ter jadikuje, da bi pretresla groza tudi najbolj hrabrega junaka.

Pred mnogimi leti so Zagorci kosili krog vrbe in položili košaro, v kateri je bila potica, na vrbo. Potico je ovolhal izlak pes, ki je slučajno tekkel mimo, se zagnal v skoku na vrbo in košaro po potico, a je padla: košara, potica ter pes v vrbov štor. Cvilečemu psu so hiteli na pomoč, ga potegnili iz štora in pes je prinesel mesto potice iz štora — človeško lobanjo. Hrvati so kar ostrmeli, ko je spustil pes lobanjo iz gobca na tla ter jo ubral proti domu. Dolgo je trpelo, predno se je osokolil eden od koscev toliko, da se je upal po košaro in potico. Niti košare, niti potice ni bilo, pač pa je izmetal iz štora ostale dele človeškega kostenjaka. Hrvati so djali vse kosti zopet nazaj v štor, potice in košare ni bilo, pač pa je od tedaj začelo pri vrbi strašiti kar po cele noči.

Iz smrtne spanja prebujeni kostenjak je iskal pomoči v temnih nočeh ter se s stokom ter ječanjem obrnil do vsacega, ki se je upal v nočni tmimi mimo vrbe.

Tako se glasi prva povest o tej strašni vrbi na Buršičevem travniku in ni ga odraslega Zagorca, ki bi

je ne bil slišal, ali celo okusil nočne grozote tega štor-natega drevesa.

Pred dobrimi 50 leti se je upal strah že ob večni luči in v pol mraku kar nad 16 Zagork, ki so se vračale iz štajerskega mlina. Z verigo je rožljalo po štoru ter kričalo na pomoč tako grozno, da so pometale Zagorke vse od sebe, kar so nesle iz štajerskega in odbežale v divjem teku vsaka proti svojemu domu. Drugi dan za tem so našli Hrvati na travniku okrog vrbe in korbice moke, ki so jih pometale prejšnji večer Hrvatice in povrh je še ležala tik vrbe rjasta veriga, iz vrbinega štora je bil izčesnjen precejšen kos — — — vidni znaki, da je moralo res grozno strašiti — — —. Povest o tem drugem strahu v štoru vrbi, ki se je upal kar na celo kopico ljudi z verigo, se je kot blisk raznesla po zagorski ter štajerski strani. Posledica teh govoric je bila: nikdo se ni upal več mimo te vrbe, še po dnevu ne, kaj še le po noči. Iz strahu so takoj za tem predstavili Zagorci križpot daleč proč od vrbe. Vrba je torej samevala in še najbrž danes sameva nad 50 let. Strahovi se še baje oglašajo iz vrbe, a ne več tako glasno ter strašno kot poprej, ko so bili potniki prisiljeni, da so hodili tik mimo vrbe.

o štoru vrbo sem gledal tudi jaz večkrat, a samo iz štajerske strani, do nje nisem upal in to iz — strahu ne!

Po celem hrvatskem Zagorju in po vseh obso-tel-skih krajih, vaseh ter hišah je gotovo še v svežem spominu Kajbičev Imbra. Reva stara je šepavsal s sključenimi koleno piraje se na dve nizki palici. Nosil je na hrbtu butaro cekrov, katere je sam pletel po zimi iz rozgovine ter jih razpečaval okrog na spomlad, poletje in jesen. Razven cekre pletil je znal tudi lončene lonce vezati, ponve mašiti in za mlatiče popravljati rodoseje in vezati iz usnja goške za cepe. Bil je dobrodušen ter šaljiv starec, ki je bil v kljub sključenosti vedno flobre volje. Prenašal je nedolžne novice od miše do hiše in baš radi dobrohotnosti, šaljivosti in ustnega novičarstva je bil vsaki hiši dobrodošel. Imel je dovolj opravka, kamorkoli je prišel, mudil se je pri kaki bolj imoviti hiši tudi po cel teden. Ženske so mu postregle radevolje, od gospodarjev je dobil pijače ter tobaka za svojega čuka, pri slovesu pa mu je zdrknilo v žep tudi kaj okroglega. Krevsal je leta in leta po naših spodnjih krajih, kjer ga je poznalo staro ter mlado, bil je vsem v veselo razvedrilo. Še kot otrok sem najrajši sedel pri njem na tleh, ako je babici piskre vezal in mi pripovedoval o slavonskih hrastih, ki so tako debeli, da jih trije moški ne obsežejo in o slavonskih tolovajih, ki se skrivajo ter potikajo in ropajo po onih, za naše pojme nerazumljivo bogatih krajih. Pri večerji pa je tudi družini in težakom take pravil, da so se vsi za trebuhe držali in se še v sanjah glasno krobotali. Bil je pač pravcata obso-telska posebnost in dobičina, katere polagoma že vse izumirajo in jim menda ne bo naslednikov.

Ko sem se povrnil iz svetovne vojne na očetov dom, nas je zopet obiskal za en cel teden Imbra. Nekaj čisto nerazumljivega je bila zanj vojna in vedno je tiščal v mene, da sem mu pripovedoval vojne doživljaje. Pri vojnih povestih je neverjetno zmigoval z glavo, jemal čuka iz ust, štrkal slino po tleh in bil resnega mnenja, da je radi zlobe človeštva prišel čas za sodni dan.

Necega poletnega popoldne sva se zopet pomenkovala pred hišo na trati pod jablano, kjer je Imbra piskre vezal, o vojni, revkizicijah in pomanjkanju topaka ter šibic. Imbra ni mogel razumeti teh medvojniča — žalostnih razmer in jaz sem se ga hotel otresti radi njegove nevere z opazko: zadovoljen bodi, da si kruljav ter star, sicer bi tudi bežal po Galiciji in se stiskal po streških jarkih kje ob Soči. Imbra je potegnil iz ust čuka, pljunil, me grdo pogledal in rekel: »Kaj vraga? Mar misliš, da nisem bil soldat v mladih letih? Kot Zagorec sem spravlil celo do »firerja« (četovodje), še le pozneje me je sključilo.«

Jaz sem bil do tedaj vedno prepričan, da je Imbra hrom od mladosti, a tokrat sem prvič slišal, da bi naj bilo drugače. Imbra je uganil moje dvome, me še enkrat ostro pogledal in rekel: »Gospod duhovskega stanu si, radi tega ti bom povedal, kar še nikomur nisem. Molčati moraš o mojem doživljanju, dokler ne umrem in seve tudi pisati smeš o zadevi še le tedaj, ko bodo črvi in krti moji vsakdanji gosti.«

Obljubil sem in Imbra je začel svojo za vse Obso-telčane zanimivo povest:

»Imam jih že blizu sedemdeset, a kot otrok in fant sem bil raven kot sveča. Kakor vsak Zagorec, sem bil tudi jaz vojak, in to kar cela tri leta. Do »firerja« sem jo spravlil. Med vojaško službo mi je pobrala kuga, kolera ali vrag si ga znaj kaj očeta in mater. Zapustila sta mi kot edincu kočjo in oni breg pred njo ter staro hruško pred kočuro. Ko sem se vrnil od vojakov, sem brž uganil: doma ne boš brega kopal spomladi, v poletju in jeseni delal tlako tujcem, na zimo pa stradaš kot skoro vsak Zagorec. Šel sem z drugimi Hrvati v slavonske gozde, kjer smo za razne bogataše podirali hraste ter tesali doge za sode. Zaslužili smo dobro in koncev jeseni smo se vrnili vsi v domovino. Kar nam je vrglo delo v Slavoniji, to smo na zimo zapili in že komaj čakali spomladi, ko smo jo zopet mahnili v slavonske šume. Tako je minulo nekaj let in jaz sem imel ravno tako razdrapano kočjo kot moja rajna oče ter mati, a še breg pred bajto ni bil prekopan že nekaj let sem ne, v žepu nič, na domu nič, a tako pač ne bo šlo Imbra!

Tako pred kakimi petdesetimi leti sem odločno odklonil pobod v Slavonijo. Ostal sem doma, zadelal ter pokrpal luknje v strehi, prekopal celino brega, nasadil krompir in na jesen sem hotel s »trajbo« puranov na